

## היבטים לשוניים בפרשת תולדות פג

דקדוקי קריאה ללומד והדרכה לקורא בציבור בפרשה. ובהפטרות ובראשון של ויצא

כה כא וַיֵּתֶר: העי"ן בשווא נח. וַיֵּתֶר לוֹ: הטעם בעי"ן  
כה כב וַיִּתְרַצְּצוּ: צד"י ראשונה בשווא נע ולא בחטף  
כה כב וַתִּלְדוּ לְדָרְשׁ אֶת-ה': טעם טפחא בתיבת וַתִּלְדוּ  
כה כג וְלֹאֵם מְלֹאֵם: בשתי התיבות הלמ"ד בשווא נח וללא דגש אחר מ"ם השימוש. יש להקפיד לבטא  
את האל"ף העיצורית (לא: וְלֹאֵם מְלֹאֵם) וכן על הפרדת התיבות  
כה כח וְרַבְּקָה אֶהָבֶת אֶת-יַעֲקֹב: טעם טפחא בתיבת וְרַבְּקָה  
כה ל הַלְעִיטְנִי: הלמ"ד בשווא נח. עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם: הטעמה משנית ברי"ש<sup>1</sup>  
כה לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: הטעמים טפחא אתנח ובהמשך כה לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הטעמים מונח (שופר הולך)  
רביע.  
כה לב וְלִמָּה-זֶה לִי: טעם טפחא בתיבת לִי בלבד, אין לצרף לה את המילה 'זה' כאילו כתוב: וְלִמָּה זֶה-  
לִי  
כה לג הַשְּׁבֹעָה לִי: טעם נסוג אחור לשי"ן, הבי"ת בשוא נע. וַיִּשְׁבַּע לוֹ: הטעם לא נסוג אחור  
כה לד וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ: הראשון והשלישי במלעיל, השני והאחרון במלרע  
כו ג וַאֲבָרְכֶךָ: הרי"ש בשווא נע וכ"ף סופית דגושה  
כו ה מְצוֹתֵי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי: רבים הקוראים המשתבשים בסיום הקריאה וקוראים כאילו טעם טפחא  
בתיבת 'חקותי'  
כו ו עליית שני  
כו ז אֶחָתִי: הטעם נסוג לחי"ת, מלעיל, כן הדבר גם בהמשך בפס' ט  
כו ח כִּי אָרְכוּ-לוֹ: המילה כִּי בטעם מונח ואינה מוקפת. יש להסדיר היטב את קריאת אָרְכוּ-לוֹ כאשר  
הרי"ש בשווא נע וההטעמה בלמ"ד  
כו י וְהִבֵּאת: הטעם בתי"י<sup>2</sup>  
כו יב מֵאָה: במלרע  
כו יג עליית שלישי  
כו יד וַיִּקְנְאוּ: הנר"ן רפה ובשוא נח  
כו כב וַיֵּעֲתֶק: העי"ן בשווא נח. רָבּוּ: במלרע  
כו כג עליית רביעי  
כו כה וַיֵּט-שָׁם: היר"ד בסגול

<sup>1</sup> בחלק מהדפוסים הגעיא בקו"ף, כי היא בהברה השנייה לפני הטעם, וכן הוא בעין הקורא, אבל במדויקים הגעיא ברי"ש.

<sup>2</sup> לפי רש"י והתרגום אין זה וי"ו ההיפוך.

כו כט אָם-תַּעֲשֶׂה: הַשִּׁי"ן בְּצִירִי. אֶתְּהָ עֲתָה: הַרְאֵשׁוֹן בְּאֵל"ף וְהַשֵּׁנִי בְּעִי"ן!

כו ל עליית חמישי

כו לב וַיֹּאמְרוּ לוֹ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִי"ד

כו לד וְאֵת-בְּשֻׁמֹת: הַבִּי"ת בְּקִמְצָ רַחֵב וְהַשּׁוֹא בְּשִׁי"ן נַע

כו לה מֵרַת: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמ"ם

כו א וַתִּכְהַיֶּינּוּ: הַכ"ף בְּשׁוּוֹא נַח וְאַחֲרֵיהָ ה"א בְּסִגּוּל, אֵינן לְבִטָּא אֵת הַכ"ף כְּאִילוּ הִיא זֹו שְׁמֻנּוּקֶדֶת בְּסִגּוּל

כו ז ד תִּבְרָכְךָ: עַל אֵף הַקּוֹשִׁי, הַכ"ף הַרְאֵשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַח וְכֵן הַדְּבַר בְּפִסּוּק כֹּה

כו ז וַאֲבָרְכֶכָה: הַכ"ף הַרְאֵשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַח

כו י יִבְרָכְךָ: הַכ"ף הַרְאֵשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַח

כו יב כִּמְתַעֲתַע: הַעִי"ן בְּשׁוּוֹא נַח וְהַתִּי"ו אַחֲרֵיהָ דְּגוּשָׁה

כו יג קִלְלֶתְךָ: עַל אֵף הַקּוֹשִׁי, הַלִּמ"ד הַרְאֵשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַח

כו יט וְאֶכְלָה: הַאֵל"ף בְּקִמְצָ חֲטוּף (קֶטֶן) וְהַשּׁוֹא בְּכ"ף נַח<sup>3</sup> תִּבְרָכְנִי: לְפִי שִׁיטְתָנוּ יֵשׁ לְקִרְוֹא כָל הַשּׁוֹאִים בְּרִי"שׁ שֶׁל "בְּרַךְ" בְּשׁוּוֹא נַע וְלֹא בְּחֲטָף פֶּתַח

כו כֹּא וְאַמְשֶׁךָ: גַּעִיָּה בְּמ"ם בְּקִיבוּץ וְהַשִּׁי"ן אַחֲרֵיהָ בְּשׁוּוֹא נַע

כו כה הַגִּישָׁה לִי וְאֶכְלָה: בְּנִיגוּד לְפִסּוּק יֵט לְעִיל, כֹּאֵן הַאֵל"ף בְּחֻלּוּם וְהַכ"ף בְּשׁוּוֹא נַע. וְהַמְשַׁמְעוֹת

שׁוֹנָה. וַיֵּבֵא לוֹ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִי"ד

כו כו וְשָׁקָה-לִי: הַשִּׁי"ן בְּשׁוּוֹא נַח<sup>5</sup>

כו כז כְּרִיחַ שְׂדֵה: יֵשׁ לְהִזְהַר לֹא לְהוֹסִיף ה"א הַיְדִיעָה בְּרֹאשׁ הַתִּיבָה הַשֵּׁנִיָּה

כו כח עליית ששי

כו לג וַיֵּבֵא לִי: הַטַּעַם נִסּוּג לִי"ד הַרְאֵשׁוֹנָה. וְאַבְרָכְהוּ: הוֹי"ו בְּקִמְצָ

כו לו וַיַּעֲקֹבְנִי: הַעִי"ן בְּשׁוּוֹא נַח וְלֹא בְּפֶתַח וְכ"ש לֹא בְּחֲטָף פֶּתַח

כו לח הַבְּרָכָה: ה"א הַשְּׂאֵלָה, הַחֲטָף פֶּתַח בְּבִי"ת שְׂאֵלָה אֵינּוּ אֵלֹא לְהוֹרֹת עַל קְרִיאָה בְּשׁוּוֹא

נַע: הַבְּרָכָה

כו מה לְמָה: בְּמִלְרַע

כו ד לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶתְּךָ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת לָךְ

כו ה עליית שביעי

כו ז מִפְטִיר

<sup>3</sup> הַקּוֹרָא בְּקִמְצָ רַחֵב וּבְשׁוּוֹא נַע מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת, עֵינן בְּמִשְׁכָּח מִגַּן אַבְרָהָם אֹרַח חַיִּים סִימָן תְּקַפֵּב ס"ק ד: זְכַרְנוּ כְּתַבְנוּ בְּחֲטָף קִמְצָ.

<sup>4</sup> יֵשׁ לְדוֹן אֵם הַמ"ם בְּתַנּוּעָה גְדוּלָה אוֹ קֶטְנָה, כִּי יֵשׁ כֹּאֵן שׁוֹרֵשׁ כְּפֻלִּים מ.ש.ש, וְלִכֵּן הַשִּׁי"ן הֵייתָה צְרִיכָה לְהַדְגֵּשׁ כְּמוֹ יְמִשְׁנֵי בְּפִסּוּק יב; אֵלֹא שְׁמֻשׁוֹם מֵה נִפְל כֹּאֵן הַדְּגֵשׁ וְנוֹסְפָה גַּעִיָּא. לֹולֹא גַּעִיָּא הֵינּוּ מַחֲלִיטִים שֶׁהוּא שׁוֹא נַח. בְּמִצִּיאוֹת גַּעִיָּא כֹּאֵן בְּמִקּוֹם שֶׁהִיא צְרִיךְ לְהִיּוֹת דְּגֵשׁ, יֵשׁ כְּנֹרָאָה רֹאִיָּה שֶׁהוּא נַע.

<sup>5</sup> אֵינן לְהַשְׁגִּיחַ בְּחֲטָף בְּתַנּוּךְ קוֹרֵן. וְכָל שֶׁכֵּן לְאוֹר הַעֲדוֹת שְׁבַכָא"צ יֵשׁ שׁוֹא לֹולֹא גַּעִיָּא (בְּנוֹסֵף לְעֲדוֹת יֵשׁ צִילוּם שֶׁל דף זה מִכְתָּר אֲרַם צוּבָה, הוּבֵא כֹּאֵן בְּעֵבֶר).

כח ט מַחֲלֵת | :המ"ם בקמץ ולא בפתח

הפטרות תולדות, מלאכי א א – ב ז:

א ו אָנִי: במלעיל וכן הדבר גם בהמשך הפסוק אָנִי וכן הדבר גם בפס' יד

א ז בְּאִמְרֵיכֶם: המ"ם בקמץ קטן, בן הדבר גם בהמשך פס' יג

א ח הִרְצֵדְ אֹ: יש לשים לב לשילוב המעט נדיר של פשטא ולאחריו יתיב

א ט וַיִּחַנְנוּ: הח"ת בקמץ קטן. הִיְתָה זָאת: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

א י וַיִּסְגְּר: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא. אֵין-לִי: הטעם בלמ"ד, אין להטעים את האל"ף

א יד מְשַׁחַת: המ"ם בקמץ קטן. וְשָׁמִי נֹרָא בְּגוֹיִם: טעם טפחא בתיבת וְשָׁמִי

ב ג וְזָרִיתִי: טעם נסוג אחור לר"ש

ב ד אֵת הַמְצוּה הַזֹּאת: טעם טפחא בתיבת אֵת

ב ו וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשַׁפְּתָיו: טעם טפחא בתיבת וְעוֹלָה

ראשון של ויצא:

כח יא מְרַאֲשֵׁתִיו: המ"ם בשווא והאל"ף חטופה

כח יד שני במנחת שבת

כח יד כְּעֵפֶר: העמדה קלה בכ"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה

כח טו אֶעֱזֹבְךָ: הזי"ן בקמץ חטוף (קטן) והב"ת בשווא נח. אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ: יש להקפיד על

מיקום הטעמים ולהימנע מקריאה אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ

כח טז מְשַׁנְתּוֹ: יש להקפיד על קריאת הדגש שבש"ן, שלא יהא כאילו מדובר על לימוד

משנה. וַיֵּאמֶר: בזק"ג ולא ברביעי.

כח יח שלישי במנחת שבת

כח כ וַנִּתֶּן-לִי: געיה בנר"ן

כח כא לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

כח כב עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ: טעם טפחא בתיבת עֲשֹׂר, אין לחוש לאותם ספרים אשר הטעימו

בטעות עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ

הרב בצלצאל אריאל שיבה לבצרון. הבטחת הארץ ליצחק כתובה בסדר כג בפסוק יט  
גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כילך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבטה  
אשר נשבעתי לאברהם אביך:

מימוש ההבטחה נבחר לפתוח שני סדרים:

ביהושע ראש סדר יג: ויתן ה' לישראל את כל הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו  
בה: וינח ה' להם מסביב ככל אשר נשבע לאבותם... לא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דבר ה'  
אל בית ישראל הכל בא:

ובירמיה ראש סדר יו: וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ.

לְשׁוֹן בַּסֵּפֶר שֶׁמוֹאֵל (ב:כג) מוֹכִיחַ אֶת קִיּוֹם הַהִבְטָחָה [גם] מֵרֹאשׁ סֹדֵר ד' בַּמַּלְכִּים: "בְּכָל אֲשֶׁר יֵיטִיב אֶת יִשְׂרָאֵל. כְּשֵׁיבוֹה בֵּית עוֹלָמִים בִּימֵי שְׁלֹמֹה, וְתֵהָא טוֹבֹתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלִימָה, כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמָר: יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל אֲשֶׁר־עַל־הֵימָּם לְרַב [אֲכָלִים וְשִׁתִּים וְשִׁמְחִים]".

בַּיְנוֹד לִכְךָ, הַחֲלוּקָה הַזֹּרָה לַפְּרָקִים מוֹצִיָּאָה אֶת דִּיבַת הָאָרֶץ רַעֵה כְּשֵׁהִיא בּוֹחֶרֶת לַפְּתוּחַ פְּרָקִים חֲדָשִׁים בַּפְּסוּקִים הַמַּתְאָרִים רַעֵב בָּאָרֶץ. כִּפִּי שֶׁהִיא עֹשֶׂתָה כֹּאֵן בַּסֵּדֵר כֵּג בַּפְּסוּק יז, וְגַם בַּסֵּדֵר לֹח פְּסוּק כב וְהֶרְעַב כָּבֵד בָּאָרֶץ.

קוֹי מַחֲשֵׁבָה לַעֲיּוֹן בַּמַּעֲרֶכֶת הַסֵּדְרִים וְלִגְלִיּוֹי הַעֲרִיכִים הַמוֹטְמָעִים בָּהּ.

מֵאָה אַרְבָּעִים וְאַחַד רֵאשֵׁי סֵדְרִים מֵתוֹךְ מֵאָה חֲמִישִׁים וְאַרְבַּעַה רֵאשֵׁי סֵדְרֵי הַתּוֹרָה נִקְבְּעוּ בְּרֵאשׁ פְּרֻשָׁה [פְּתוּחָה, פְּתוּחָה אוֹ סְתוּמָה]. רֹבֵב שְׁלוּשָׁה עֶשֶׂר רֵאשֵׁי הַסֵּדְרִים שֶׁאֵינָם בְּרֵאשׁ פְּרֻשָׁה, מַחֲלָקִים פְּרֻשָׁה אֲרוּכָה לְכַמָּה חֲלָקִים. בַּמִּעֻטָּם פְּתִיחַת הַסֵּדֵר קוֹטְעַת הַרְצָאת דְּבָרִים.

עֲרִיכָה הַקּוֹטְעַת רֵצֶף, הִיא סִימָן מוֹבָחָק לַחֲשִׁיבוֹת הָעֲנִיִּין שְׁעוֹסֵק בּוֹ הַפְּסוּק שֶׁנִּקְבַּע כְּרֵאשׁ הַסֵּדֵר. כַּפְּתִיחַת סֵדֵר כֹּאֵ הַבִּנְיָן אֶת כָּל רֵאשֵׁי הַסֵּדְרִים שֶׁהֵם פְּסוּקֵי תְּפִילָּה. גַּם שֵׁם וְגַם כֹּאֵן מוֹדַגֵּשׁ הֵיחָס לַתְּפִילָּה כְּשֶׁרֵאשׁ הַסֵּדֵר נִקְבַּע בְּתוֹךְ דִּיבּוּר שֶׁל אָדָם. [וְרֵאשׁ גַּם בְּרֵאשִׁית לֵט, בַּמַּלְכִּים לֹא, בִּירְמִיָּה ח, וּבְדִינָאֵי ו. וְאֵב לְכּוֹלֵם רֵאשׁ סֵדֵר טוֹ בְּשִׁמּוֹת. קִטְעַת רֵצֶף גַּם כּוֹיָקְרָא כֵּן

זֶרַע שֶׁמֶשׁוּן וְאַלֶּה תּוֹלְדֵי יַעֲזֶק בֶּן אַבְרָהָם. וּבְרֵשׁ"י יַעֲקֹב וְעָשׂוּ הָאֲמוּרִים בְּפְרֻשָׁה. וְכִבְר נִתְקַשׁוּ בְּזֶה דְּמֵאֵי קַמ"ל. הֵלֵא הַכְּתוּב אֹמֵר מִיֵּד שְׁנוּלְדוֹ לִיעֲזֶק יַעֲקֹב וְעָשׂוּ. וְעוֹד קֶשֶׁה הַצּוֹרֵךְ לֹמֵר "וְאַלֶּה תּוֹלְדֵי יַעֲזֶק בֶּן אַבְרָהָם", וְכִי עַד עַכְשָׁיו לֹא יִדְעֵנוּ שִׁיעֲזֶק הִיָּה בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. וְנֵרֵאָה דְּמִבּוֹאֵר בַּסֵּפֶרִים דֶּה־טַעַם שְׁנוּלְד לִיעֲזֶק וְרַבְקָה, אֶחָד צְדִיק וְאַחַד רִשָּׁע, הֵינְנוּ מִשׁוּם דִּיעֲזֶק הִיָּה צְדִיק בֶּן צְדִיק, וְרַבְקָה הִיָּתָה בֵּת רִשָּׁע. אֲבָל קֶשֶׁה עַל זֶה דֵּא"כ הָאֵיךְ אַבְרָהָם וְשֵׁרָה הוֹלִידוּ אֶת יַעֲזֶק, וְהָרֵי שְׁנֵיהֶם לֹא הָיוּ בְּנֵי צְדִיקִים, שֶׁהָרֵי תֵרַח וְהָרֵן הָיוּ עוֹבְדֵי ע"ז וְא"כ כִּמוֹ שֶׁלֹּא אַבְרָהָם וְשֵׁרָה נוֹלְדוּ בֶּן צְדִיק, כֵּךְ גַּם הִיָּה יוֹכֵל לַהֲיוּלְד לִיעֲזֶק וְרַבְקָה ב' בְּנִים צְדִיקִים.

אַלֶּה נֵרֵאָה הַטַּעַם שֶׁהוּצַרְךְ שִׁוּוּלְד לִיעֲזֶק וְרַבְקָה יַחַד עִם יַעֲקֹב גַּם עָשׂוּ, עַפ"י מָה שֶׁנֵּרֵאָה לְבֵאֵר הַטַּעַם שֶׁבָּאוּ הַבְּרֻכּוֹת לִיעֲקֹב בְּמַרְמָה וּבְקוּשֵׁי וּבְאֹפֶן שֶׁרֵצָה יַעֲזֶק לְבַרְךְ אֶת עָשׂוּ וְיַעֲקֹב בְּשִׁבִּיל לְזֻכּוֹת בְּבִרְכּוֹת הִיָּה צְרִיךְ לְגַנוֹב אוֹתָם, דֶּהֵינְנוּ מִשׁוּם שֶׁלֹּא רֵצָה הַקַּב"ה שִׁיבּוֹאוּ הַבְּרֻכּוֹת לִיעֲקֹב בְּשִׁלּוּה וְהַשְׁקָט, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל כֵּךְ מַעוּה"ז, וְיוֹכֵל לְזֻכּוֹת לַעוּה"ב, לְכֵךְ גִּלְגַּל הַקַּב"ה אֶת הַמַּעֲשִׂים שִׁיעֲקֹב וְזֶרְעוֹ לֹא יִהְיֶה לָהֶם הַנֵּאִה מֵהַבְּרֻכּוֹת, אֲלֵא בִּיחַד עִם דֹּאגָה וּבְמִוְרָא וּבְשִׁנְאָתוֹ שֶׁל עָשׂוּ. וְזֶה הַטַּעַם שֶׁנּוֹלְדוּ עָשׂוּ בִּיחַד עִם יַעֲקֹב, כְּדֵי שִׁתְּגַרּוּ בִּינֵיהֶם וְלֹא יִהְיֶה שְׁלוֹם וְהַשְׁקָט לִיעֲקֹב, וְכֵדֵי שִׁתְּקִיִּים הַבְּחִירָה שֶׁבַחַר אַבְרָהָם אֲבִינוּ לְבְנֵי יַעֲקֹב כְּמִבּוֹאֵר בַּמַּדְרָשִׁים שֶׁשֶּׂאֵל אוֹתוֹ הַקַּב"ה אִם בּוֹחֵר בְּגִיָּהֲנָם אוֹ בְּגִלּוּיּוֹת, וְאַבְרָהָם בִּירַר אֶת הַגְּלִיּוֹת. וְזֶה מָה שֶׁהִדְגִּישָׁה תּוֹרָה "וְאַלֶּה תּוֹלְדֵי יַעֲזֶק בֶּן אַבְרָהָם", לַהּוֹדִיעַ לָנוּ מְדוּעַ נּוֹלְד לִיעֲזֶק אֶת עָשׂוּ, שֶׁהַטַּעַם הוּא הִיָּת וְיַעֲזֶק הוּא בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם בִּירַר אֶת הַגְּלִיּוֹת, מִמִּילָא יַחַד עִם יַעֲקֹב הִיָּה צְרִיךְ לַהֲיוּלְד עָשׂוּ שֶׁמִּתְגַּרְה בּוֹ תְּמִיד וְאֵינוּ נּוֹתֵן לוֹ מְנוּחָה וְהַשְׁקָט וְע"י כֵּךְ לֹא יוֹכֵל לֵישֵׁב בְּשִׁלּוּה בַּעוּה"ז וְזֶה שֶׁכְּתַב רִש"י "יַעֲקֹב וְעָשׂוּ הָאֲמוּרִים בְּפְרֻשָׁה", שְׁכוּנָתוֹ לֹמֵר שֶׁמִּכָּל מָה שֶׁהוֹזְכָר בְּפְרֻשָׁה בְּדְבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין יַעֲקֹב וְעָשׂוּ, הֵינְנוּ הַבְּרֻכּוֹת וְמָה שֶׁהוּצַרְךְ יַעֲקֹב לְבִרוּחַ מַעֲשׂוֹ שֶׁרֵצָה לְהוֹרְגוֹ, אֲנֵנוּ לְמַדִּים שִׁישׁ כֹּאֵן דְּבַר מְכוּוֹן שִׁיעֲקֹב לֹא יוֹכֵל לַחֲיוֹת בְּשִׁלּוּה בַּעוֹלָם, לְקִיָּים בְּחִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְשִׁיּוֹכֵל לְזֻכּוֹת לַעוּה"ב וְזֶה גַּם הַטַּעַם שֶׁתּוֹלְדוֹת שֶׁל יַעֲזֶק הִיָּה אֶחָד צְדִיק וְאַחַד רִשָּׁע, וְלֹא מִשׁוּם שֶׁרַבְקָה הִיָּתָה בֵּת רִשָּׁע, אֲלֵא מִשׁוּם מָה שֶׁאֲמוּרִים בְּפְרֻשָׁה.

הרב אברהם פולאיס נר"ו. ושני לאומים ממצוי יפרדו, כתב רש"י ז"ל אין לאום אלא מלכות, וכתב הרא"ם דמה שלא פירש לאומים עמים, משום דכתיב שני גוים דהיינו עמים, לכך פירש דלאומים היינו מלכים.

ולשון רש"י ז"ל הוא לשון הגמי ע"ז ב' ב, ושם מבואר דבכל מקום מתפרש לאומים לשון מלכות דהכי איתא התם ויאספו לאומים (ישעי' מג ט) ואין לאום אלא מלכות שנאמר ולאום מלאום יאמץ, והיינו דאף דלשון לאומים מחמת עצמו לא הוה בעינן לפרש מלכות דוקא, מ"מ קרא דידן מוכיח דהוה מלכות מטעם שפ"י הרא"ם דכתיב נמי גוים, נורש"י ז"ל שם כתב דיאמץ לא שייך אלא במלכות, ומינה שמעינן לפרש כן בעלמא, ופ"י הרא"ם צ"ע דהא בעינן קאי אקרא כלהגוים נקבצו יחדו ויאספו לאומים, וכיון דבהוה קרא נמי כתיב גוים ולאומים מאי בעינן לאתויי קרא דידן (והעירוני לזה) וע"כ כפרש"י שם דמיאמץ שמעינן לה דלא שייך אלא במלכות. וכן ת"א מלכו, וכן ת"י, וכן תרגם לק' כ"ז כ"ט, וכן ת"י שם, ובישעי' י"ז י"ב ושם י"ג, ושם מ"ג מ"ט, ושם מ"ט א, [מיהו שם נ"ה ד, ברישא דקרא תרגם עממא, ובסיפא מלכותא, ועוד בכמה מקומות תרגם אומיא]. אבל אומות מתרגמינן בלשון אומי, לעיל סוף פ' חיי שרה פסוק ט"ז, וכן בריש פרשת פינחס. ולאום מלאום יאמץ, יאמץ ת"א יתקף, לשון חוזק, וכן ויחזק (שמות ד ד) שהיא אחיזה בכח מתרגם כן, ועוד כיו"ב.

וידו אחזת בעקב עשו הרב ישעיהו עטרי נר"ו.

יעקב אוחו בעקב עשו ולכן קוראים לו "יעקב", מה המיוחד בפעולה הזאת שעשה?

בהמשך מסופר "וידו יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עוף. ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עוף אנכי על פן קרא שמו אדם. התורה מאריכה בפירוט התאוה של עשו, איך ביקש מיעקב לאכול מן האדם האדם הזה. וצריך להבין למה התורה התמקדה בתאוה שלו ולא במה שעשה באותו היום: בא על נערה המאורסה, הרג את הנפש, כפר בעיקר, כפר בתחיית המתים וכו' (כנא בתרא טז, ב). הרי אלו דברים חמורים בהרבה מהתאוה שהיתה לו.

ה"אורח לחיים" מזלוטשוב מבאר על הפסוק וידו אחזת בעקב עשו, שעשו היה מזלזל בעבירות שאדם דש בעקביו, בעבירות ה"קטנות" כביכול. ויעקב היה אוחו בעקב עשו, בכל מה שעשוי זלזל, הוא אחז ונשמר מאד מאד מלעשותם. כלומר, עשוי היה מזלזל בדברים הקטנים, אם היו מעירים לו "יש לך תאוות האכילה", הוא היה מבטל את זה בהינף יד ואומר: "שטויות, אלו דברים קטנים. אני עסוק בדברים החשובים באמת". אומרת התורה, מי שמזלזל בדברים הקטנים, סופו שיפול בעבירות הכי קשות!!! לכן התורה כל כך מדגישה את הסיפור עם התאוה שלו, כדי להראות את שורש הבעיה של עשוי שלא טיפל במידות שלו ולא עניין אותו העניינים ה"קטנים" ומזה ירד מדחי אל דחי עד העבירות החמורות ביותר. אבל יעקב, "ידו אחזת בעקב עשו" אותן העבירות שעשוי מזלזל בהן, יעקב עושה מהם עסק, נשמר מהם, ומה"עסק" שעשה על הדברים הקטנים זכה להתרומם לכל הדברים הגדולים שהגיע אליהם. (ועיין בדעת תורה לר' ירוחם ממיר שביאר באפן דומה.)

כו י הרב אברהם פולאיס נר"ו. כמעט שכב אַחַד הָעַם, כמעט ת"א כזעיר פון, מעט מתרגמינן זעיר לק' ל' טו, והכא דכתיב כמעט הוסיף פון. וכתב הערוך ערך פון (נדפס אחר ערך פון) דפון היא תיבה יתירה בלשון תרגום כמו תיבת קא בלשון תלמוד, והביא קרא דידן, [שהרי אחר שאמר כזעיר הוא כמו שאמר כמעט ולמה הוצרך לומר פון, אלא שהיא מילה יתירה] וכן קרא דפרשת בלק לו יש חרב בידי שתי"א שם תיבת לו אילו פון.

<sup>6</sup> יש לציין שכאן ת"י הכוונה לתרגום על התורה המכונה כן, ואינו של יונתן בן עוזיאל; בהמשך ת"י הכוונה לתרגום נביאים של יונתן בן עוזיאל הדומה בלשונו לתרגום אונקלוס על התורה ושונה מאוד מהמכונה 'תרגום יונתן'.

ומצינו הוספת תיבת פון בענינים שונים, כמו כאן ובפרשת בלק שענינם שונה, וכן בפרשת וארא ט טו כי עתה שלחתי את ידי תרגם ארי כעין קריב קדמי דשלחתי פון. ולהלן סו"פ ויצא לא מב לולי אלקי אבי, ת"א אילולא פון, וזה דומה להענין שבפרשת בלק, וי"ס דגרסי שם אילו לאפון, ונראה בביאור הדברים דתיבת אילולא מורכבת מב' תיבות אילו לא, ותיבת לו בפרשת בלק מתרגם אילו, ותיבת לולא בפרשת ויצא אילו לא, ודרך השימוש בתיבת פון היא גם לחברה לתיבה אחרת בסופה, כמו תיבת קא בלשון תלמוד שדרך לחברה בתחלת התיבה, כמו קאמר קאזיל וכן רבות.

כו לך ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי. הרב גור-אריה צור נר"ו.

ויש לשאול, מה ראה לקחת דוקא מבנות חת. ואולי שראה עשו שבני חת עשו חסד עם אברהם עת מכרו לו את מערת המכפלה, וחשב על פי מיעוט ערכו שימצא הדבר חן בעיני אביו לקחת מבנותיהם. והוא לא חש לבדוק ביחוסיהם ולקח מבנות החתי שהיו בנות החוי והחתי דרך ממזרות. כפי שפירש רש"י בוישלח בתולדות עשו. ולכן הנשים אשר לקח לא הן מבני חת שעשו חסד עם אברהם למכור לו את מערת המכפלה, אלא דרך ממזרות היו ומושחתות.

וכן ידויק לעיל, שבמכירת המערה נאמר מאת בני חת (כג, ב) ולא נאמר החתי. וכן כמצוין בתולדות כנען נאמר ואת חת (בראשית י טו) ולא נאמר את החתי כמו שאר אחיו האמרי ואת הגרגישי (פס' טז) וכו'. וכן כשמצווה יעקב לקברו במערה מציין מאת בני חת. ולא החתי. וכאן נאמר החתי. שלא הן בעלות החסד.

ועוד טעה בכך, שעפרון נתן את המערה לא מטוב לבו, אלא אדרבה מבואר במדרש רבה שלא רצה עפרון למכור לאברהם ובני חת הכריחוהו לזה. ולכן נחסרה ו"ו משמו. עפרון ולא עפרון.

ועל כן יש לומר שעשו אשר מראה כלפי חוץ את טלפיו, רצה להראות לאביו כי נושא את בנות חת אשר עשו חסד עם אברהם, והן באמת לא שייכות לחת אלא נקראו חתיות, וכשם ששינה את שם אשתו ליהודית כדי ליִשָּׁב דעת אביו. ולכן לקח מן החוי לשון נחש, כי בעצמו היה נחש-ירכן כדלעיל. וקראן חתיות. ועל ידי השינויים האלה שוב נבעו מצפוניו<sup>8</sup> של עשו הרשע.

ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה. מרת רוח פירש רש"י לשון המראת רוח כמו [דברים ט' ז] ממרים הייתם. כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון. עד כאן לפשוטו של מקרא. ויש

לשאול מדוע רש"י לא הביא את כל הפסוק ממרים הייתם עם-יהוה?<sup>9</sup>

ולעומקו של מקרא יש לומר ששם בחומש דברים נאמר ממרים הייתם עם השם לשבח. שכך ניתן לדרשו שאע"פ שממרים הייתם, הייתם עם השם. אבל כאן המורֶת רוח בפני עצמה היא, והן לא היו עם יצחק ורבקה ויצחק ורבקה לא היו עמהן. ולכן רש"י לא הביא את המשך הפסוק "עם השם". אלא רק ממרים הייתם.

<sup>7</sup> יש אומרים שעשו שינה את שם אשתו כי כל הכופר בעבדה זרה נקרא יהודי (בבלי מגלה יג א), כדי להטעות את אביו כאילו אשתו כופרת בע"ז. השם הנפוץ יהודית אינו על שם אשת עשו כמובן.

<sup>8</sup> בנוי על המקרא אִיךְ נַחֲפָשׁוּ עֵשׂוּ נִבְעוּ מִצְפָּנָיו (שביד' פס' ו) ובתחילת בבא קמא מפרש תלמוד בבלי ע"פ תרגום יונתן לשון גילוי.

<sup>9</sup> א"ה. כללית שיטת רש"י לקצר ולא להביא מה שלא צריך. הרבה פעמים רש"י מפנה למקרא, והלומד שאינו בקי אינו שם לב שרש"י מפנה למקרא, יש חומשים שמציינים לאיזה מקרא מתכוין רש"י, אבל כמה וכמה לשונות ברש"י שהם הפניות למקראות נעלמים מהם.

ועוד יש לומר מאי וְתִהְיֶינָהּ בְּשָׁנֵי יוֹדִים<sup>10</sup>. שבשתייהן נהג ברמאות לאביו ולאמו. האחת קראה יהודית ואינה כן, והשניה קראה בשמת על שם הבושם הטוב, ואינה כן. ורמאות זו היתה למורת רוח. ואדרבה היתה בהם עזות של ממזרות וכפי שהוכיח משה את הממרים בעניין המעפילים [דברים א,מא] וְתִהְיֶינָהּ לְעֵלֶת הַהָרָה. ופירש רש"י שם: לשון הננו ועלינו אל המקום (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרתם לשון הן, כלומר נזדמנתם:

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר, כי המזדמן לדבר מצוה ואומר הנני, כמשה רבנו, הרי גילה בזה מידת הענווה. והמזדמן לדבר עבירה לעבור במזיד על דברי ה' ואומר הנני, הרי הוא היפך הענווה והוא עזות וגאוה. וזה שהעיד הכתוב על נשות עשו, לשון וְתִהְיֶינָהּ לְעֵלֶת הַהָרָה: וְתִהְיֶינָהּ מֵרַת רִיחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה. שהמרו את דבריהם בעזות ובגאוה.

וְתִהְיֶינָהּ עֵינָיו מֵרֵאֶת (כו, א')

מובא ברש"י שְׂבִיעַת העקידה ראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לפיכך כהו עיניו.

ויש ליתן טעם מה בכי יש אצל מלאכי השרת שהרי אין הם פועלים על פי רגש אלא על פי צו עליון ואם היו מצווים לשחטו היו עושים זאת בשמחה כאברהם. אלא יש לומר כפי שמובא בספרים הק', שמכל מעשה טוב ומכל מעשה מצוה נברא מלאך, ממעשה חסד נבראים מלאכי חסד, ממעשה גבורה נבראים מלאכי גבורה וממסירות נפש נבראים מלאכי מסירות נפש, וממעשה העקידה נבראו מלאכי בכי, כדכתיב בישעיהו ל,ג: מֵלֵאכֵי שְׁלוֹם מֵרַ יִבְכְּיוּ. מר מלשון כמר מדלי. מלאכים הזולגים דמעות מרוב מסירות נפש לקדש שם שמים.

כו מא בן לאשרי. וְקָרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי וְאַחֲרָהָ אֶת יַעֲקֹב אָחִי. יש לדקדק למה לא אמר בקיצור "ימות אביו". עוד קשה לפי מה שביארנו הפסוק להלן ( לב:ו) "חֲתָנֶת בְּנֵי גו' וַיִּפְרֶיהָ וַיֵּאָמֶר בְּתֻלַת בְּנֵי גו' טָרַף טָרַף יוֹסֵף", דהכוונה הוא דמי ששונא לחבירו, אינו יכול להזכיר שמו. וזהו שאמר יעקב לבניו: כשאתם אומרים לי "כתנות בנד", בלי הזכרת שמו, ו"טרוף טרוף" השם "יוסף" מפיכם, זה סימן ד"חיה רעה" והיינו יהודה שנמשל לאריה, הרגו – "אכלתהו", וכמו שפירש"י להלן ( ט:ט) עה"פ "מְטָרַף בְּנֵי עֲלִיּוֹת". ולפ"ז יש לדקדק על עשו שבגורל משטמתו קראו "יעקב", וגם קראו "אחי".

ויש לומר דתורתנו הק' מלמדת אותנו שנדע ונכיר השקר של עשו ובניו בכל הדורות, דאף שבאיזו מדינות מקרבים אותנו כביכול בגלוי, אבל בקרובם ישימו ארבם. והכי פירושו וַיִּשְׁטַם יַעֲשֵׂוּ אֶת יַעֲקֹב בְּלִבּוֹ תְּמִיד, כדברי רשב"י (ספרי בהעלותך ס"ט) הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, אבל זה רק בלבו, ולא בגלוי. וממשיך הפסוק דזה משום "עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אָבִיו", והיינו הברכה אשר בירך יעקב לעשו ד"וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תִּרְיַד וּפְרָקֶת עָלוּ", ולכן מקרב בגלוי את בני ישראל כדי שירדו ויתרחקו ח"ו מדרך תורתנו הק', ואז "וְקָרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי" שיתאבל על שנתרחקו בני ישראל מעבודת ה', "וְאַחֲרָהָ אֶת יַעֲקֹב" במה שאקרב אותו אלי בגלוי כמו שנהוג אחוה בין שני אחים, וזה "אחי", דעל ידי ההתקרבות אז "וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם (תהלים קו, לה)", ויתקיים "וּפְרָקֶת עָלוּ מֵעַל עֲזָאָרֶךָ".

וכשנדוע הדבר לרבקה כי עצת עשו להסתיר המשטמה בלבו, יעצה את יעקב שיברח אצל לבן אחיה, ויהיה אצלו רועה, דנסיון העוני קל מנסיון העושר, ויוכל לקיים תורתנו הק'

<sup>10</sup> מבחינה דקדוקית אין כאן יו"ד מיותרת. אבל על דרך הדרש אפשר למצוא רמז ברציפותם.

ומצותיה, וממילא יקויים בו מה שאמרו (אבות פ"ד ט) "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר". וזהו שאמר יעקב למלאכיו להגיד לעשו "עם לבן (בראשית לב, ה) הייתי טפל ועני, "גִּרְתִּי" ותרי"ג מצוות שמרתי מעוני, ועתה הגיע הזמן שיהא לנו ולכל בני ישראל כל טוב לקיים התורה מעושר.

## תָּנוּ לַחֲכָמִים וְיִחָכְמוּ עִוֵּד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: [eliyahule@gmail.com](mailto:eliyahule@gmail.com)

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר **גליונות** ([jewishoffice.co.il](http://www.jewishoffice.co.il))

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושאים לשוניים

בכתובת: [info@maanelashon.org](mailto:info@maanelashon.org)

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺